

II. Logika

1. Přehled spisů a stručné naznačení obsahu
  - A. Charakteristika a obecné hodnocení Aristotelovy logiky

2. Logika jako nástroj („organon“) – problém metody
  - A. Sylogismus – *První analytiky*
  - B. Dialektika – *Topiky, O sofistických důkazech*
  - C. Vědecká metoda – *Druhé analytiky*

- 3. Logika a metafyzika**
  - A. Definice na pomezí gnoseologie a metafyziky
  - B. Spis *Kategorie*

3. Logika a metafyzika

A. Definice – *Topiky, Druhé analytiky, Metafyzika*

Role definice (ὄρος, ὀρισμός) v oblasti teorie poznání je intuitivní. Ale jakým způsobem může problematika definice spadat do metafyziky či ontologie?

B. Spis *Kategorie*

Spis malého rozsahu, ale velkého významu. Pojednává o jazyku nebo o jsoucnosti?

3. A. Definice v logickém a metafyzickém kontextu

a. Definice definice (L)

3. A. Definice v logickém a metafyzickém kontextu

- a. Definice definice (L)
- b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus (L)

3. A. Definice v logickém a metafyzickém kontextu

- a. Definice definice (L)
- b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus (L)
- c. Definice v dialektice – hledání bytnosti (τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστί)
(L)

3. A. Definice v logickém a metafyzickém kontextu

- a. Definice definice (L)
- b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus (L)
- c. Definice v dialektice – hledání bytnosti (τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστί)
(L)
- d. Předmět definice z hlediska kategorií (M)

3. A. Definice v logickém a metafyzickém kontextu

- a. Definice definice (L)
- b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus (L)
- c. Definice v dialektice – hledání bytnosti (τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστί) (L)
- d. Předmět definice z hlediska kategorií (M)
- e. Definice a οὐσία (M)

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, co to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, co to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.
Př.: Hrom je rachot, který vzniká, když v mraku vyhasíná oheň.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.
Př.: Hrom je rachot, který vzniká, když v mraku vyhasíná oheň.

- iii. „... závěr důkazu, **co** věc je.“
  - Osvětluje podstatu, tedy bytnost jevu.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.
Př.: Hrom je rachot, který vzniká, když v mraku vyhasíná oheň.

- iii. „... závěr důkazu, **co** věc je.“
  - Osvětluje podstatu, tedy bytnost jevu.
Př.: Hrom je rachot v mracích.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.
- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.
Př.: Hrom je rachot, který vzniká, když v mraku vyhasíná oheň.
- iii. „... závěr důkazu, **co** věc je.“
  - Osvětluje podstatu, tedy bytnost jevu.
Př.: Hrom je rachot v mracích.
- iv. „Definice bezprostředních termínů je nedokazatelný výraz toho, **co** to je.“
  - Zavedení termínů, taková definice může fungovat jako axióm.

3. A. a. Definice definice

Druhé analytiky II, 10:

- i. „... definice je řeč, která udává, **co** to je, ... co znamená jméno...“
  - Nominální definice, vysvětlení termínu.
Př.: Trojúhelník je plošný útvar, který má tři vnitřní úhly o součtu dvou pravých.

- ii. „... řeč, která objasňuje, **proč** něco je.“
  - Součást důkazu, osvětluje příčinu jevu.
Př.: Hrom je rachot, který vzniká, když v mraku vyhasíná oheň.

- iii. „... závěr důkazu, **co** věc je.“
  - Osvětluje podstatu, tedy bytnost jevu.
Př.: Hrom je rachot v mracích.

- iv. „Definice bezprostředních termínů je nedokazatelný výraz toho, **co** to je.“
  - Zavedení termínů, taková definice může fungovat jako axióm.
Př.: Přímka je nejkratší spojení dvou bodů.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

i. Definice jako předpoklad a počátek sylogismu:

1. Mnoho smyslových vjemů → obecné druhy v duši.
2. Práce s obecnými druhy → obecné rody → kategorie.
- 3. Uchopení obecných pojmů – definice „primitivních pojmů“.**
4. Vztahy mezi obecnými pojmy – hypotézy → axiomy (také definice?).
5. Sylogistická dedukce z axiómů.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.
- Jak může být definice příčinou?

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

- Jak může být definice příčinou?
  - Otázka τί ἐστίν (definice): Co je zatmění Měsíce?

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

- Jak může být definice příčinou?
  - Otázka τί ἐστίν (definice): Co je zatmění Měsíce?
Odpověď: Odnětí světla Měsíci tím, že jej Země zaclání.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

- Jak může být definice příčinou?
  - Otázka τί ἐστίν (definice): **Co** je zatmění Měsíce?
Odpověď: Odnětí světla Měsíci tím, že jej Země zaclání.

  - Otázka διὰ τί (příčina): **Proč** nastává zatmění či **proč** se Měsíc zatmívá?

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

- Jak může být definice příčinou?
  - Otázka τί ἐστίν (definice): **Co** je zatmění Měsíce?
Odpověď: Odnětí světla Měsíci tím, že jej Země zaclání.

  - Otázka διὰ τί (příčina): **Proč** nastává zatmění či **proč** se Měsíc zatmívá?
Odpověď: Protože postrádá světlo tím, že se Země staví před něj.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
  - Příčinou je střední termín (M).
  - Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

  - Jak může být definice příčinou?
    - Otázka τί ἐστίν (definice): **Co** je zatmění Měsíce?
Odpověď: Odnětí světla Měsíci tím, že jej Země zaclání.

    - Otázka διὰ τί (příčina): **Proč** nastává zatmění či **proč** se Měsíc zatmívá?
Odpověď: Protože postrádá světlo tím, že se Země staví před něj.
- Odpovědi jsou v podstatě totožné, tedy definice vyjadřuje příčinu.

3. A. b. Definice v dokazovací vědě – definice a sylogismus

ii. Definice jako součást sylogismu:

- Vědění je věděním příčin, tedy sylogismus odhaluje příčinu.
- Příčinou je střední termín (M).
- Jednou z příčin je τὸ τί ἦν εἶναι.

- Jak může být definice příčinou?
  - Otázka τί ἐστίν (definice): **Co** je zatmění Měsíce?
Odpověď: Odnětí světla Měsíci tím, že jej Země zaclání.

  - Otázka διὰ τί (příčina): **Proč** nastává zatmění či **proč** se Měsíc zatmívá?
Odpověď: Protože postrádá světlo tím, že se Země staví před něj.

  - Odpovědi jsou v podstatě totožné, tedy definice vyjadřuje příčinu.

- V následujícím sylogismu pak je definice (zatmění) zřetelně obsažena:
  - Jestliže se Země postaví mezi Slunce a Měsíc (M), nastává zatmění (P).
  - Měsíc (S) náleží, že se mezi něj a Slunce staví Země (M).
  - → Měsíc (S) se zatmívá (P).

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Připomenutí role definice v rámci dialektiky:

III. S čím dialektika pracuje (*Top. I, 4-5*)?

- Argumenty: vystavěny na „dialektických propozicích“ = zjišťovací otázky, např.: „Je ‚na souši chodící dvounohý živočich‘ určením člověka?“
- Dialektické sylogismy: vystavěny na „problémech“, např.: „Je ‚na souši chodící dvounohý živočich‘ určením člověka, nebo ne?“ (*Top. 101b30-33*)
- Obecný obsah, obecné prvky jak propozic tak problémů (*Top. 101b11-28*):
  - rod (γένος)
  - zvláštní vlastnost (ἴδιον)
  - nahodilá vlastnost (συμβεβηκός)
  - **určení (definice nebo definiens – ὄρος)**

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

A („definiendum“)

- jméno (čára) nebo složený výraz (přímá čára)

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

A („definiendum“)

- jméno (čára) nebo složený výraz (přímá čára)

B („definiens“)

- musí určovat právě a jedině A (podmínka rovnosti)

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

A („definiendum“)

- jméno (čára) nebo složený výraz (přímá čára)

B („definiens“)

- musí určovat právě a jedině A (podmínka rovnosti)
- musí vyjadřovat „bytnost“ (tj. podmínka rovnosti není dostačující)

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

A („definiendum“)

- jméno (čára) nebo složený výraz (přímá čára)

B („definiens“)

- musí určovat právě a jedině A (podmínka rovnosti)
- musí vyjadřovat „bytnost“ (tj. podmínka rovnosti není dostačující)
- konkrétnější schéma: **druh =df nejbližší vyšší rod + druhový rozdíl**

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Topiky I, 5:

„Určení je řeč, která označuje bytnost.“

Schéma: A =df B

A („definiendum“)

- jméno (čára) nebo složený výraz (přímá čára)

B („definiens“)

- musí určovat právě a jedině A (podmínka rovnosti)
- musí vyjadřovat „bytnost“ (tj. podmínka rovnosti není dostačující)
- konkrétnější schéma: **druh =df nejbližší vyšší rod + druhový rozdíl**

Co je ale ta „bytnost“?

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Co znamená „bytnost“?

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Co znamená „bytnost“?

- ὅπερ γὰρ τί ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι· *Neboť bytnost je právě to, co věc je...*
Met. 1030a3

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Co znamená „bytnost“?

- ὅπερ γὰρ τί ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι· *Neboť bytnost je právě to, co věc je...*
Met. 1030a3
- ἐπιστήμη τε γὰρ ἐκάστου ἐστὶν ὅταν τὸ τί ἦν ἐκείνω εἶναι γινώμεν...
Neboť vědění jednotlivé věci máme tehdy, když známe její bytnost.
Met. 1031b6-7

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Co znamená „bytnost“?

- ὅπερ γὰρ τί ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι· *Neboť bytnost je právě to, co věc je...*
Met. 1030a3
- ἐπιστήμη τε γὰρ ἐκάστου ἐστὶν ὅταν τὸ τί ἦν ἐκείνω εἶναι γνῶμεν...
Neboť vědění jednotlivé věci máme tehdy, když známe její bytnost.
Met. 1031b6-7
- ... ἐστὶν ὁ ὀρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος ... δῆλον. *Je tedy zřejmé, že výměr je pojmem bytnosti...*
Met. 1031a11-14

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Co znamená „bytnost“?

- ὅπερ γὰρ τί ἐστὶ τὸ τί ἦν εἶναι· *Neboť bytnost je právě to, co věc je...*
Met. 1030a3
- ἐπιστήμη τε γὰρ ἐκάστου ἐστὶν ὅταν τὸ τί ἦν ἐκείνω εἶναι γνῶμεν...
Neboť vědění jednotlivé věci máme tehdy, když známe její bytnost.
Met. 1031b6-7
- ... ἐστὶν ὁ ὀρισμὸς ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος ... δῆλον. *Je tedy zřejmé, že výměr je pojmem bytnosti...*
Met. 1031a11-14
- Tuto bytnost je třeba uchopit pomocí uvedeného schématu, má-li být definice **správná**.

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens

- ii. Definiens je širší než definovaný druh.

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens

- ii. Definiens je širší než definovaný druh.

- iii. Definiendum není podřazeno pod odpovídající rod:
„Při určování totiž to, čeho určení se udává, musí být zařazeno nejprve do rodu a pak se musí připojit druhové rozdíly, neboť ze všech složek určení především patrně rod vyjadřuje podstatu toho, co je určováno.“

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens
- ii. Definiens je širší než definovaný druh.
- iii. Definiendum není podřazeno pod odpovídající rod:
„Při určování totiž to, čeho určení se udává, musí být zařazeno nejprve do rodu a pak se musí připojit druhové rozdíly, neboť ze všech složek určení především patrně rod vyjadřuje podstatu toho, co je určováno.“
- iv. Definiens nevyjadřuje zvláštní vlastnost.

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens
- ii. Definiens je širší než definovaný druh.
- iii. Definiendum není podřazeno pod odpovídající rod:
„Při určování totiž to, čeho určení se udává, musí být zařazeno nejprve do rodu a pak se musí připojit druhové rozdíly, neboť ze všech složek určení především patrně rod vyjadřuje podstatu toho, co je určováno.“
- iv. Definiens nevyjadřuje zvláštní vlastnost.
- v. Definiens nevyjadřuje bytnost definienda.

3. A. c. Definice v dialektice – hledání bytnosti

(τὸ τί ἦν εἶναι, τὸ τί ἐστὶ)

Správnost a nesprávnost definice:

- i. Určení je udáváno nesprávně, tj. po **formální stránce**:
  - nejasné vyjádření
  - redundantní definiens
- ii. Definiens je širší než definovaný druh.
- iii. Definiendum není podřazeno pod odpovídající rod:
„Při určování totiž to, čeho určení se udává, musí být zařazeno nejprve do rodu a pak se musí připojit druhové rozdíly, neboť ze všech složek určení především patrně rod vyjadřuje podstatu toho, co je určováno.“
- iv. Definiens nevyjadřuje zvláštní vlastnost.
- v. Definiens nevyjadřuje bytnost definienda.

Chyby ii. – v. představují **věcné, obsahové** nedostatky.

3. A. d. Předmět definice z hlediska kategorií

- Předmětem definice nejsou naše myšlenkové výtvořy, ale přirozené druhy (např. člověk, kůň, hrom, zatmění).

3. A. d. Předmět definice z hlediska kategorií

- Předmětem definice nejsou naše myšlenkové výtvořy, ale přirozené druhy (např. člověk, kůň, hrom, zatmění).
- „Druhy“ (a rody) najdeme v rámci každé kategorie – např. červené, bílé... v rámci kategorie kvality.

3. A. d. Předmět definice z hlediska kategorií

- Předmětem definice nejsou naše myšlenkové výtvořy, ale přirozené druhy (např. člověk, kůň, hrom, zatmění).
- „Druhy“ (a rody) najdeme v rámci každé kategorie – např. červené, bílé... v rámci kategorie kvality.
- Aristotelés však tvrdí, že definovat lze pouze (nebo především) druhy v rámci první kategorie, tedy οὐσία. Proč?

3. A. d. Předmět definice z hlediska kategorií

- Předmětem definice nejsou naše myšlenkové výtvoř, ale přirozené druhy (např. člověk, kůň, hrom, zatmění).
- „Druhy“ (a rody) najdeme v rámci každé kategorie – např. červené, bílé... v rámci kategorie kvality.
- Aristotelés však tvrdí, že definovat lze pouze (nebo především) druhy v rámci první kategorie, tedy οὐσία. Proč?
- Protože druhy jiných kategorií nelze definovat samy o sobě, nýbrž jedině s „přidáním“ – např. bílý člověk, liché číslo („liché číslo =df číslo, které není dělitelné dvěma“).
- „Bílé“ ani „liché“ totiž není o sobě.

3. A. d. Předmět definice z hlediska kategorií

- Předmětem definice nejsou naše myšlenkové výtvoř, ale přirozené druhy (např. člověk, kůň, hrom, zatmění).
- „Druhy“ (a rody) najdeme v rámci každé kategorie – např. červené, bílé... v rámci kategorie kvality.
- Aristotelés však tvrdí, že definovat lze pouze (nebo především) druhy v rámci první kategorie, tedy οὐσία. Proč?
- Protože druhy jiných kategorií nelze definovat samy o sobě, nýbrž jedině s „přidáním“ – např. bílý člověk, liché číslo („liché číslo =df číslo, které není dělitelné dvěma“).
- „Bílé“ ani „liché“ totiž není o sobě.
- Předmětem definice je tedy především οὐσία. →

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.
- Definice je vyjádřením bytnosti.

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.
- Definice je vyjádřením bytnosti.

Jenže:

- *„... jednotlivá věc o sobě a bytnost jest totéž, nikoli mimochodem, a to i proto, že míti vědění o jednotlivé věci jest tolik, co znáti její bytnost...”* (kap. 6, 1031b19-21)

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.
- Definice je vyjádřením bytnosti.

Jenže:

- *„... jednotlivá věc o sobě a bytnost jest totéž, nikoli mimochodem, a to i proto, že míti vědění o jednotlivé věci jest tolik, co znáti její bytnost...”* (kap. 6, 1031b19-21)
- *„Zdá se totiž, že je nemožné, aby οὐσία bylo něco, co se vypovídá obecně. Neboť především je οὐσία každé věci vlastní této věci a nepřísluší jinému, kdežto obecně je společné; neboť obecně se nazývá, co může příslušet více věcem.“* (kap. 13, 1038b8-11)

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.
- Definice je vyjádřením bytnosti.

Jenže:

- *„... jednotlivá věc o sobě a bytnost jest totéž, nikoli mimochodem, a to i proto, že míti vědění o jednotlivé věci jest tolik, co znáti její bytnost...”* (kap. 6, 1031b19-21)
- *„Zdá se totiž, že je nemožné, aby οὐσία bylo něco, co se vypovídá obecně. Neboť především je οὐσία každé věci vlastní této věci a nepřísluší jinému, kdežto obceno je společné; neboť obecnem se nazývá, co může příslušet více věcem.“* (kap. 13, 1038b8-11)

X

- *„Definice se totiž týká obecného a druhu.“* (kap. 11, 1036a28-29)

3. A. e. Definice a οὐσία

Met. VII:

- Co je τὸ ὄν? V první řadě οὐσία.
- Co je οὐσία? Nejspíše τὸ τί ἦν εἶναι, tj. bytnost.
- Definice je vyjádřením bytnosti.

Jenže:

- *„... jednotlivá věc o sobě a bytnost jest totéž, nikoli mimochodem, a to i proto, že míti vědění o jednotlivé věci jest tolik, co znáti její bytnost...“* (kap. 6, 1031b19-21)
- *„Zdá se totiž, že je nemožné, aby οὐσία bylo něco, co se vypovídá obecně. Neboť především je οὐσία každé věci vlastní této věci a nepřísluší jinému, kdežto obecně je společné; neboť obecně se nazývá, co může příslušet více věcem.“* (kap. 13, 1038b8-11)

X

- *„Definice se totiž týká obecného a druhu.“* (kap. 11, 1036a28-29)
- *„Proto také definice ani důkaz se nevztahují na jednotlivé smyslové οὐσίαι, neboť obsahují látku, jejíž přirozenost je taková, že může být i nebýt...“* (kap. 15, 1039b27-30)

3. B. Spis *Kategorie*

a. Přehled obsahu

3. B. Spis *Kategorie*

- a. Přehled obsahu
- b. Jazyk a jsoucnost

3. B. Spis *Kategorie*

- a. Přehled obsahu
- b. Jazyk a jsoucnost
- c. 5. kap. – výklad o οὐσία

3. B. a. Přehled obsahu *Kategorií*

I. **Antepaedica** (1. – 3. kap.) – příprava termínů a souvislostí pro výklad o jednotlivých kategoriích

- 1. kap.: *homónyma, synónyma, parónyma*
- 2. kap.: „podmět“ (ὕποκείμενον) a vztah k němu z hlediska jazykového i ontologického
- 3. kap.: vztahy mezi podmětem a predikátem

3. B. a. Přehled obsahu *Kategorií*

I. Antepraedicamenta (1. – 3. kap.) – příprava termínů a souvislostí pro výklad o jednotlivých kategoriích

- 1. kap.: *homónyma, synónyma, parónyma*
- 2. kap.: „podmět“ (ὕποκείμενον) a vztah k němu z hlediska jazykového i ontologického
- 3. kap.: vztahy mezi podmětem a predikátem

II. Praedicamenta (4. – 9. kap.) – výklad o kategoriích (celkově i jednotlivě)

- 4. kap.: výčet kategorií
- 5. kap.: οὐσία (podstata)
- 6. kap.: kvantita
- 7. kap.: vztah
- 8. kap.: kvalita
- 9. kap.: velmi stručný výklad o zbylých kategoriích

3. B. a. Přehled obsahu *Kategorií*

I. Antepraedicamenta (1. – 3. kap.) – příprava termínů a souvislostí pro výklad o jednotlivých kategoriích

- 1. kap.: *homónyma, synónyma, parónyma*
- 2. kap.: „podmět“ (ὕποκείμενον) a vztah k němu z hlediska jazykového i ontologického
- 3. kap.: vztahy mezi podmětem a predikátem

II. Praedicamenta (4. – 9. kap.) – výklad o kategoriích (celkově i jednotlivě)

- 4. kap.: výčet kategorií
- 5. kap.: οὐσία (podstata)
- 6. kap.: kvantita
- 7. kap.: vztah
- 8. kap.: kvalita
- 9. kap.: velmi stručný výklad o zbylých kategoriích

III. Postpraedikamenta (10. – 14. kap.) – výklad o důležitých termínech aristoteléské filosofie, které však přímo s problematikou kategorií nesouvisejí. Vzhledem k tomu i kvůli částečnému opakování témat (viz 15. kap.) není tato část považována za autentickou.

- 10. kap.: druhy protikladů
- 11. kap.: protivy (jeden druh protikladů)
- 12. kap.: dřívější a pozdější
- 13. kap.: zároveň
- 14. kap.: druhy pohybu
- 15. kap.: výklad o vlastnictví – vlastně jako by doplněk k II. části.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.
- Jednotlivé „kategorie“ představují druhy slov z hlediska predikace.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.
- Jednotlivé „kategorie“ představují druhy slov z hlediska predikace.
- Jde tedy o pouhá samostatně stojící slova.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.
- Jednotlivé „kategorie“ představují druhy slov z hlediska predikace.
- Jde tedy o pouhá samostatně stojící slova.

Jsoucnost:

- Zároveň se bere v potaz, zda predikát v něčem „je“ jako v podmětu.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.
- Jednotlivé „kategorie“ představují druhy slov z hlediska predikace.
- Jde tedy o pouhá samostatně stojící slova.

Jsoucnost:

- Zároveň se bere v potaz, zda predikát v něčem „je“ jako v podmětu.
- Primárnost οὐσία se zdůvodňuje i na ontologické rovině.

3. B. b. Jazyk a jsoucnost

Jazyk:

- Jedná se o „vypovídání“, predikaci – κατηγορεῖν.
- Jednotlivé „kategorie“ představují druhy slov z hlediska predikace.
- Jde tedy o pouhá samostatně stojící slova.

Jsoucnost:

- Zároveň se bere v potaz, zda predikát v něčem „je“ jako v podmětu.
- Primárnost οὐσία se zdůvodňuje i na ontologické rovině.
- Jednotlivé kategorie se zkoumají z hlediska „ontických“ vlastností:
  - Připouští daná kategorie protivu?
  - Připouští méně a více, tj. stupňování?

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

i. Vymezení

- οὐσία v nejvlastnějším, **prvním** a hlavním smyslu je to, co
  - ani není vypovídáno o nějakém podmětu
  - ani v žádném podmětu není (přítomno),
např. individuální člověk a individuální kůň.

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

i. Vymezení

- οὐσία v nejvlastnějším, **prvním** a hlavním smyslu je to, co
  - ani není vypovídáno o nějakém podmětu
  - ani v žádném podmětu není (přítomno), např. individuální člověk a individuální kůň.
- **Druhými οὐσίαι** jsou druhy, v nichž jsou první podstaty zahrnuty (ὕπαρχουσιν), tedy druhy a jejich rody. Individuální člověk náleží ke druhu člověk; rod druhu je živočich. Druhou οὐσία tedy je člověk a živočich.

3. B. c. Výklad o ουσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky ουσία

3. B. c. Výklad o ουσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky ουσία

- (Πρώτη) ουσία je základem jsočnosti.

3. B. c. Výklad o ουσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky ουσία

- (Πρώτη) ουσία je základem jsoucnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních ουσίαi jako o podmětu

3. B. c. Výklad o ουσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky ουσία

- (Πρώτη) ουσία je základem jsoucnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních ουσίαi jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.

3. B. c. Výklad o ουσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky ουσία

- (Πρώτη) ουσία je základem jsoucnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních ουσίαi jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.
  - **Jestliže první ουσίαi neexistují, je nemožné, aby existovalo něco jiného.**

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky οὐσία

- (Πρώτη) οὐσία je základem jsočnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních οὐσίαί jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.
  - **Jestliže první οὐσίαί neexistují, je nemožné, aby existovalo něco jiného.**
- Druhými οὐσίαί jsou pouze druhy a rody, protože pouze ony přispívají k poznání první οὐσία. Z tohoto důvodu nic jiného není podstatou.

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky οὐσία

- (Πρώτη) οὐσία je základem jsočnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních οὐσίαί jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.
  - **Jestliže první οὐσίαί neexistují, je nemožné, aby existovalo něco jiného.**
- Druhými οὐσίαί jsou pouze druhy a rody, protože pouze ony přispívají k poznání první οὐσία. Z tohoto důvodu nic jiného není podstatou.
- Žádná οὐσία není v nějakém podmětu.
  - První οὐσία není ani o podmětu vypovídána, ani v něm není přítomna.
  - Druhé οὐσίαί nejsou v podmětu: člověk není v individuálním člověku.

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky οὐσία

- (Πρώτη) οὐσία je základem jsočnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních οὐσίαi jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.
  - **Jestliže první οὐσίαi neexistují, je nemožné, aby existovalo něco jiného.**
- Druhými οὐσίαi jsou pouze druhy a rody, protože pouze ony přispívají k poznání první οὐσία. Z tohoto důvodu nic jiného není podstatou.
- Žádná οὐσία není v nějakém podmětu.
  - První οὐσία není ani o podmětu vypovídána, ani v něm není přítomna.
  - Druhé οὐσίαi nejsou v podmětu: člověk není v individuálním člověku.
- První οὐσία označuje τόδε τι – jednotlivinu, individuum.

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

ii. Specifické charakteristiky οὐσία

- (Πρώτη) οὐσία je základem jsočnosti.
  - Všechno ostatní je buď:
    - vypovídáno o prvních οὐσίαί jako o podmětu
    - nebo je v nich jako v podmětu.
  - **Jestliže první οὐσίαί neexistují, je nemožné, aby existovalo něco jiného.**
- Druhými οὐσίαί jsou pouze druhy a rody, protože pouze ony přispívají k poznání první οὐσία. Z tohoto důvodu nic jiného není podstatou.
- Žádná οὐσία není v nějakém podmětu.
  - První οὐσία není ani o podmětu vypovídána, ani v něm není přítomna.
  - Druhé οὐσίαί nejsou v podmětu: člověk není v individuálním člověku.
- První οὐσία označuje τόδε τι – jednotlivinu, individuum.
- Druhá οὐσία druh, určitou kvalitu.

3. B. c. Výklad o οὐσία (5. kap.)

iii. οὐσία z hlediska obecně sledovaných vlastností

- Nemá protivu.
  - Avšak je schopna přijímat protivy.
- Nepřipouští „více a méně“, tj. stupňování.